

Twée Cicadellidae nieuw voor de Nederlandse fauna en een herontdekte soort (Homoptera, Auchenorrhyncha)

C. F. M. DEN BIEMAN & G. J. ROZEBOOM

BIEMAN, C. F. M. DEN & G. J. ROZEBOOM, 1993. TWO CICADELLIDAE NEW TO THE DUTCH FAUNA AND ONE SPECIES REDISCOVERED (HOMOPTERA, AUCHENORRHYNCHA). – *ENT. BER., AMST.* 53 (2): 23-25.

Abstract: Two cicadellid species, *Cosmotettix costalis* and *Eupteryx rostrata*, are reported for the first time from The Netherlands and one species, *Idiocerus herrichii*, was rediscovered. Data on the biology and distribution are given.

C. F. M. den Bieman, Groenestraat 46, 6721 JC Bennekom.

G. J. Rozeboom, Vakgroep Entomologie, Landbouwwuniversiteit Wageningen, Postbus 8031, 6700 EH Wageningen.

De familie Cicadellidae (Homoptera, Auchenorrhyncha) is de soortenrijkste cicadenfamilie in Nederland met volgens de laatste naamlijst 265 soorten (Gravesteyn, 1976). Sindsdien zijn hieraan slechts 3 soorten toegevoegd (Cobben & Rozeboom, 1983). Deze geringe uitbreiding tekent de beperkte belangstelling die er in het algemeen bestaat voor de Nederlandse cicadenfauna.

Gravesteyn (1976) vermeldt 57 spoorcicaden soorten (Delphacidae). Gericht onderzoek leidde tot een relatief forse uitbreiding met 11 soorten (Den Bieman & Booij, 1984; Den Bieman, 1987). Door Gravesteyn (1976) worden verder een vijftal kleinere families uit Nederland vermeld met in totaal 27 soorten zodat het totaal aantal cicadensoorten in ons land momenteel 363 bedraagt. Ter vergelijking het soortenaantal in enkele Noordwest-Europese landen: Polen: 488; Tsjecho-Slowakije: 566; de voormalige DDR: 455 (Schiemenz, 1988); Groot-Brittannië: 368 (Le Quesne & Payne, 1981).

Idiocerus herrichii (Kirschbaum)

Idiocerus herrichii werd door Blöte (1927) vermeld van Gelderland en West-Nederland. Reclaire (1944) vermeldt deze soort met een vraagteken in zijn naamlijst en dit is waarschijnlijk de oorzaak dat *I. herrichii* in de naamlijst van Gravesteyn (1976) niet meer vermeld wordt. Blöte's vermelding berust waar-

schijnlijk op materiaal afkomstig van het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden, in andere collecties is de soort niet aangetroffen. Controle van het Leids materiaal toonde aan dat er, naast enkele misidentificaties, drie exemplaren behoren tot *I. herrichii*: Empe, Gelderland (1 ♂, leg. Van Eyndhoven); Gliphoeve ten zuiden van Heemstede (1 ♂, leg. Van Vollenhove) en Leiden? (etiket niet goed leesbaar: Leyden?) (1 ♂, september, leg. Van Vollenhove). De eerste auteur klopte op 16.viii.1984 1 ♂ en 1 ♀ van een *Salix* soort in de uiterwaarden bij Megen (Noord-Brabant; coll. C. den Bieman). Een tweede ♂ werd door W. Tigges in huis op licht verzameld (15.xii.1989, Wageningen; coll. Landbouwwuniversiteit Wageningen).

Idiocerus herrichii is gemakkelijk te onderscheiden van de andere *Idiocerus* soorten uit ons land door de witte beharing op de genae (Ossiannilsson, 1983).

Over de biologie van *I. herrichii* zijn weinig gegevens beschikbaar. Vangsten in Scandinavië zijn bekend van mei tot oktober op *Salix pentranda* L. (Ossiannilsson, 1981) en op *S. alba* L. in Engeland (Le Quesne, 1965). Dlabola (1981) meldt vangsten op *Populus*. In de voormalige DDR werd *I. herrichii* verzameld van begin juli tot mei. Er zou één generatie per jaar voorkomen en de adulte fase zou overwinteren (Schiemenz, 1988). De vangst in december in Wageningen wijst ook op een adulte overwintering.

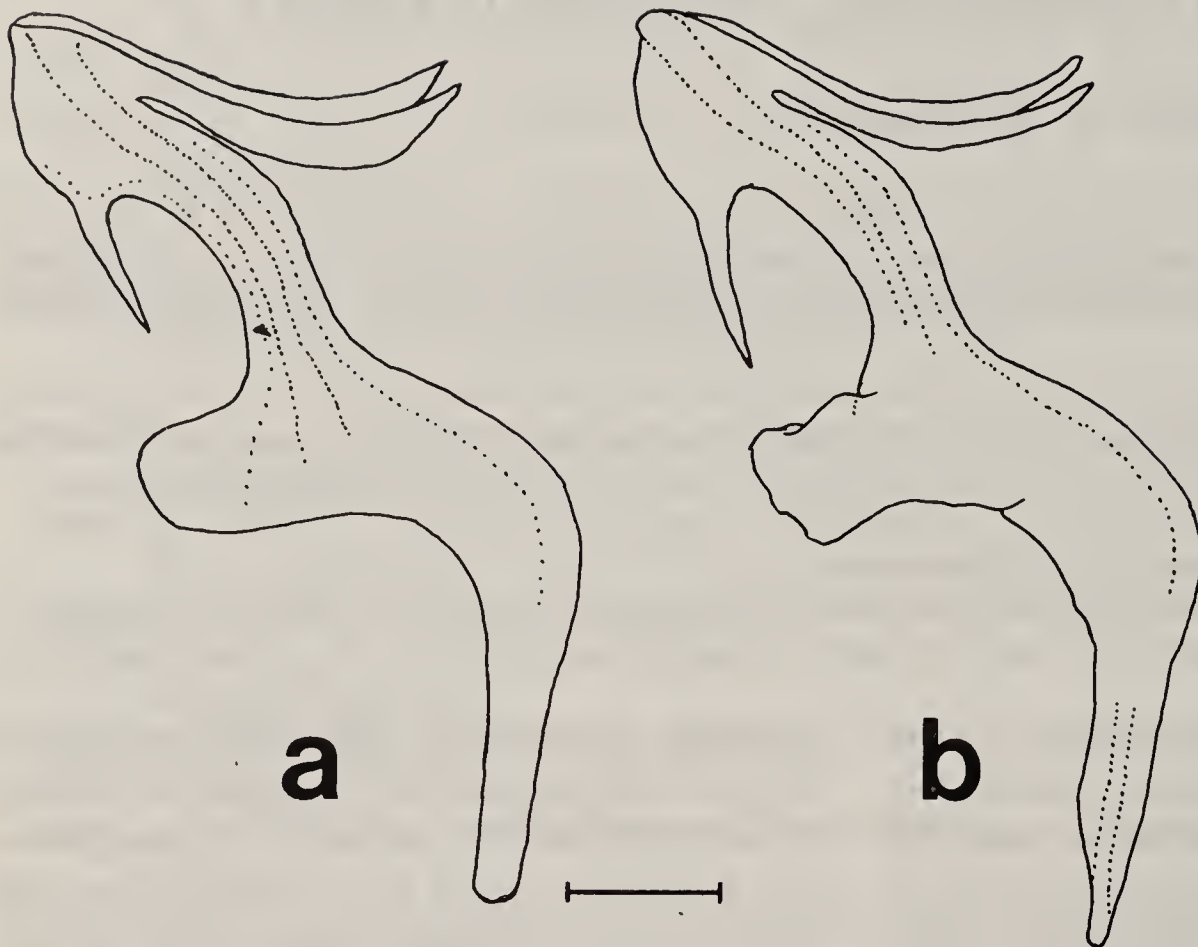

Fig. 1. *Eupteryx rostrata*, linker aanzicht aedeagus. a: naar Ribaut (1936); b: Bemelen, 18.vi.1988 (leg. K. Booij & Th. Heijerman; coll. Landbouwniversiteit Wageningen) (Schaallijn 0,05 mm).

Idiocerus herrichii komt voor in Noord- en Midden-Europa: Finland, Zweden, Noorwegen, Engeland, België, Frankrijk, Duitsland, Polen, Tsjecho-Slowakije, Hongarije, Oostenrijk, Italië, Zwitserland, Joegoslavië, Roemenië en Bulgarije. De vondsten in Nederland sluiten goed aan bij het areaal van *I. herrichii*. Verder komt *I. herrichii* voor in Rusland, Armenië, Moldavië, Georgië, Oekraïne, Kazakstan, Tadzjikistan, Uzbekistan, Kirghizië en in Afghanistan (Nast, 1972, 1987).

Cosmotettix costalis (Fallén)

Door de eerste auteur werd *Cosmotettix costalis* voor de eerste maal in ons land verzameld van *Eriophorum angustifolium* Honckeny langs een ven in het natuurterrein de Tongerense heide op 5.x.1983 (1 ♀) en op 24.vii.1985 (1 ♀; coll. C. den Bieman). De talrijkste begeleidende cicadensoorten waren de Cicadellidae *Cosmotettix panzeri* Flor en *Cicadula quadrinotata* (Fabricius) en de spoorcicade *Nothodelphax albocarinatus* (Stål).

In een groot deel van haar areaal wordt *C. costalis* vrij frequent verzameld maar steeds in lage aantallen. Het is een soort van moerasge-

bieden, veenweides en van zegge-standplaatsen (Lauterer, 1986; Ossiannilsson, 1983). Overigens komen alle *Cosmotettix* soorten in (zeer) vochtige biotopen voor. In Tsjecho-Slowakije werd *C. costalis* verzameld van begin juni tot midden oktober, waarschijnlijk heeft deze soort twee niet volledig gescheiden generaties per jaar: juni-juli en midden augustus-september. In dit land werd *C. costalis* verzameld op plaatsen met vrijwel uitsluitend de volgende zeggensoorten: *Carex nigra* L. (Reichard), *C. rostrata* Stokes en *C. riparia* Curtis (Lauterer, 1986).

Cosmotettix costalis komt voor in Engeland, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, Duitsland, Tsjecho-Slowakije, Polen, Estland, Letland, Litouwen, Noord- en Midden-Rusland, Kazachstan en Mongolië (Nast, 1972, 1976; Ossiannilsson, 1983).

Eupteryx rostrata Ribaut

Verrassend was de vangst van de zuidelijke soort *Eupteryx rostrata* op 18.vi.1988 te Bemelen (Limburg) door K. Booij en Th. Heijerman (1 ♂ en 8 ♀♀; de identiteit van de ♀♀ kan niet met volledige zekerheid worden vastgesteld).

Op 18.viii.1988 werden er nogmaals 2 ♂♂ op de Bemelerberg (Winkelberg) verzameld door Th. Heijerman (coll. Landbouwwuniversiteit Wageningen). Deze herhaalde vangst wijst op de aanwezigheid van een gevestigde populatie.

Eupteryx rostrata heeft een zuidelijk areaal: Marokko, Tunesië, Italië, Spanje, Portugal en bereikt Midden-Frankrijk (Della Giustina, 1989; Nast, 1972, 1987). Als waardplanten zijn bekend: *Mentha* sp. en *Marrubium* sp. (Della Giustina, 1989). *Mentha* soorten preferen over het algemeen een vochtige standplaats, slechts aan de benedenrand van de Bemelerberg is hiervan enigszins sprake. Malrove (*M. vulgata* L.) is de enige Nederlandse *Marrubium* soort, een zeldzame soort die ook voorkomt op be-weide krijthellingen (Van der Meijden, 1990).

Eupteryx rostrata komt in Frankrijk vaak samen voor met *E. melissae* Curtis op dezelfde waardplanten en is hiervan alleen te onderscheiden in de structuur van de aedeagus (Ribaut, 1936, fig. 1).

Dankwoord

Wij danken Th. Heijerman en K. Booy voor het beschikbaar stellen van hun materiaal en J. van Tol, Nationaal Natuurhistorisch Museum Leiden voor inzage in de door hem beheerde cicadencollectie. Het Geldersch Landschap verstrekke aan de eerste auteur een vergunning voor onderzoek op de Tongerense heide.

Literatuur

- BLÖTE, H. C., 1927. *Fauna van Nederland. Aflevering II Homoptera (QXXI) A. Jassidae, Membracidae*. II-XI, 1-143. A. W. Sijthoff's Uitgeversmij, Leiden.
- COBBEN, R. H. & G. J. ROZEBOOM, 1983. De cicaden in bodemvallen (Hemiptera, Homoptera, Auchenorrhyncha). – *Natuurh. Maandbl.* 72: 102-110.
- BIEMAN, C. F. M. DEN, 1987. *Biological and taxonomic differentiation in the Ribautodelphax collinus complex (Homoptera, Delphacidae)*: 1-161. Ph. D. thesis, Landbouwwuniversiteit Wageningen.
- BIEMAN, C. F. M. DEN & C. J. H. BOOY, 1984. New and interesting Dutch Delphacidae (Homoptera, Auchenorrhyncha). – *Ent. Ber., Amst.* 44: 117-123.
- DLABOLA, J., 1971. Generische Gliederung der Unterfamilie Idiocerinae in der Paläarktis (Hom. Auchenorrhyncha). – *Acta Faun. ent. Mus. Nat. Pragae* 15: 59-68.
- GRAVESTAIN, W. H., 1976. Naamlijst van de in Nederland voorkomende Cicaden (Homoptera, Auchenorrhyncha). – *Ent. Ber., Amst.* 36: 51-57.
- GIUSTINA, W. DELLA, 1989. Homoptères Cicadellidae, volume 3 compléments. – *Faune Fr.* 73: 1-350.
- LAUTERER, P., 1986. New and interesting records of leafhoppers from Czechoslovakia (Homoptera, Auchenorrhyncha) III. – *Acta Mus. Moraviae, Sci. nat.* 71: 179-187.
- LE QUESNE, W. J., 1965. Hemiptera Cicadomorpha (excluding Deltocephalinae and Typhlocybinae). – *Handbk Ident. Br. Insects.*, 2, 2(a): 1-64.
- LE QUESNE, W. J. & K. R. WAYNE, 1981. Cicadellidae (Typhlocybinae) with a check list of the British Auchenorrhyncha (Hemiptera, Homoptera). – *Handbk Ident. Br. Insects.*, 2, 2(c): 1-95.
- MEIJDEN, R. VAN DER, 1990. *Heukels' flora van Nederland*: 1-662. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- NAST, J., 1972. *Palaeartic Auchenorrhyncha (Homoptera), an annotated check list*: 1-550. PWN, Warszawa.
- NAST, J., 1976. Auchenorrhyncha (Cicadodea). – *Kat. Fauny polski* 21: 1-256.
- NAST, J., 1987. The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Europe. – *Annl. zool. Warsz.* 40: 535-661.
- OSSIANNILSSON, F., 1981. *The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandia and Denmark. Part 2: The Families Cicadidae, Cercopidae, Membracidae and Cicadellidae (excl. Deltocephalinae)*: 223-593. Scandinavian Press Ltd., Copenhagen.
- OSSIANNILSSON, F., 1983. *The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandia and Denmark. Part 3: The Family Cicadellidae: Deltocephalinae, Catalogue, Literature and Index*: 594-979. Scandinavian Press Ltd., Copenhagen.
- RECLAIRE, A., 1944. Naamlijst der in Nederland en het aangrenzende gebied waargenomen Cicaden (Hemiptera-Homoptera). – *Ent. Ber., Amst.* 11: 221-252.
- RIBAUT, H., 1936. Homoptères auchénorhynques I (Typhlocybidae). – *Faune Fr.* 31: 1-231.
- SCHIEMENZ, H., 1988. Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Homoptera-Auchenorrhyncha (Cicadina) (Insecta). Teil II: Überfamilie Cicadoidea excl. Typhlocybinae et Deltocephalinae. – *Faun. Abh. st. Mus. Tierk. Dresden* 16: 37-94.

Geaccepteerd 22.ix.1992.